

prihodu Rusov ni spremenilo. Kadar koli je kdo prišel iz ječe, jih je J'ska B bi vse sklical. "Poslušajte in uporabite nasvete tega človeka, če bo priložnost nanesla," je rekel in naročil zbranim možem in ženam posesti po tleh namesto na stole.

Tisti, ki so se po božji milosti dotlej izognili strogemu režimu kaznilnic, so lahko med srkanjem žganja zvedeli veliko koristnega o madžarskih zaporih. "In kako naj zdaj jaz izkoristim vse tiste dobre nasvete?" Spomnil se je vprašanja, ki ga je nekoč postavil Ciganom. "Kaj lahko storim z izkušnjami tujega trpljenja?" ...

Z nogo je odsunil zadušljivo odejo z žaltavim vonjem, jezno pljunil v temo celice in sedel. Paznik je stresel vrata. "Zakaj ne spiš, stari?"

"Kaj moram?"

"Moraš! Tako ti bom dal vetra, da si boš zapomnil, če se ne umiriš. Zakaj vpiješ?"

J'ska B bi se je naslonil nazaj na pogradu in v mislih nadaljeval boj.

Atyin J'sk nak nincs, aki megfizessen (*Nikogar ni, ki bi plačal J'si Atyinu – odlomek*) pisatelja **Béle Osztajka** (*Fekete Sas Kiad, Budimpešta 1997*)

Romske poti

Papusza

Odlomek iz pesmi brez naslova

Rada imam ogenj kot svoje srce.
Vetrovi divji in rahli
so zazibali malo Ciganko
in jo odnesli daleč v svet.
Dež ji je odplaknil solze,
sonce – zlati ciganski oče –
ji je ogrelo solze
in ji čudovito ožgalo srce ...

O zemlja, moja in z gozdom porasla,
jaz sem ona, tvoja hči.
Hoste in planjave pojejo.
Reka in jaz spletamo svoje tone
v isto cigansko himno.

Šla bom v gore
v lepem valujočem krilu,
sešitem iz cvetnih listov.
Zakričala bom z vso močjo ...

Zemlja moja, bila si v solzah,
prebodena z bolečino.
Zemlja moja, jokala si v spanju
kot majhen ciganski otrok,
skrit v mahu.
Odpusti mi, zemlja moja,
mojo ubogo pesem,
moje ciganske napeve.
Položi svoje telo ob moje, zemlja moja.
Ko bo vsega konec, me boš sprejela.

Papusza (Poljska 1987) velja med današnjimi romskimi književniki za mater romske poezije. Med nacistično okupacijo Poljske se je skrivala po gozdovih in s to izkušnjo je prežeta večina njenega poznejšega dela.

Leksa Manush

Oda dvajsetemu stoletju

Dvajseto stoletje,
kaj si prineslo žalostnemu romskemu ljudstvu?
Si prineslo sonce v naša mračna življenja?
Si posušilo solze v očeh naših žena?
Si ožarilo naše pesmi in plese z radostjo?

Dvajseto stoletje: prisluhni našim pesmim.
Slišiš iz njihovega zvena,
kako so naša srca utonila v solzah?
Poglej naše plese:
morda se zdijo koraki naših žena lahki kot koraki ptic,
a v resnici se trudijo
odvreči grenko breme

z razbolelih ramen.